

հազար որդերի համար և այնուհետև պարծեցելու հրապարակումներով հազար երիտասարդ բանվորներով ու բանվորությունով. Երանց աչքի առաջ Գյումրին դարձավ Ալեքսանդրոպոլիս. Ալեքսանդրոպոլիսը՝ Լենինականը... Լենինականը Գյումրուց և Ալեքսանդրոպոլիսից պահել է ինչ-որ ավանդույթներ, մի քանի տասնյակ շենք, մի քանի սովորույթ, բնավորության մի քանի գիծ. Ամեն առաջ՝ Գյումրասիրություն, կենսաբախություն ու սրամտություն. Բայց նոր քաղաք է, ծագած արդյունաբերության ու մշակույթի քաղաք, մեծ քաղաք, մեծանուն քաղաք. Ավարտելով իր խոսքը ն. Ջառյանը ասում է. «Լենինականցի լինելը մեծ պատիվ է»:

Լենինականի պատվավոր քաղաքացիներ և նկատմամբ Վերսալի Համարձույնաներ, կոմպոզիտոր Արամ Խաչատրյանը, մարշալ Հովհաննես Բաղրամյանը, տիկերադուցներ Լուկենտինա Տերեշկովա-Նիկոլայան և Անդրիան Նիկոլայան, որոնք սերտորեն կապված են քաղաքի աշխատավորության հետ. Պատվավոր քաղաքացի էր նաև նկարիչ Մարտիրոս Սարյանը:

Ավանդական Շիրակը և նրա զարդ Լենինականը մարզկոմիսարի տվել են Անանիա Շիրակացի, Ավետիս Բաճակյան, Շուշանիկ Կուրդիյան, Արմեն և Նիկողայոս Տիգրանյաններ, հարստացող Կարո Հալոբյան, բանդակագործ Սերգեյ Մերկուրով, ակադեմիկոս Խաչատուր Կառապետյան, երգչուհի Ջուրաի Գյուլիսյան, երգիչ Շարա Տալան, բանաստեղծ Հովհաննես Նիրադ, Գուսան Ջիվանի, Լենինականի իրավամբ կարևոր է համարել Հայաստանի աշուղների հայրենիքը:

Խորհրդային Միության և արտասահմանյան

հասանելի մարզիկ ևն այլևս, Լենինական և թողել իրենց հուշերը. Իսախան-ՍԱԼԻ Բարեկամության ընկերության առաջիկայի Կարաբա ջոռաթի ղեկավարի քաղաքացի Կարաբա ՍԱԼԻ Բարեկամ է. «Նա ինքնաձեռն ալյուր-քաղաքացի ևն առաջա անմահանալի ազադատություններ Կարաբա ՍԱԼԻ Բարեկամ է. Կազմակերպվածություն, Իսախանից ազադատ արդյունաբերական ձեռնարկություններ իրենց ԽՍՀ տեսակ արտադրանքում ցուցադրելու առաջ, որ ժամանակակից ալյուր-քաղաքացիություն է ժամ առ ժամ. Իսկ Լենինական այնչեյն Միության ի վանդիկ Կալինինը ասել է. «Լենինականցի ուրախությունն ինքնարժեք է վերաբերմունքն անկեղծ»:

Այսպիսով, սովետական իշխանության տարիներին, Հայաստանի քաղաքների, իսկ զրանց մեջ առաջին հերթին Լենինականի ընկերության կենցաղում և մշակույթի մեջ տեղի են ունեցել խոր և բազմակողմանի վերափոխություններ. Քաղաքի զարգացման ժամանակակից փուլում բնակիչների սրտազարական և հասարակական կենցաղում շարունակվում են տեղի ունենալ կարևոր փոփոխություններ, որոնք, ի վերջո, իրենց ազդային երանգով հանդերձ հանդեսնելու են նոր, կոմունիստական նորարարների հաղթանակին:

Մարտիրոս Սարյանի կազմից ստեղծված քաղաքի վերքը, Արամ Խաչատրյանի շորինած ուղիղ կանչը և աշխարհի ծովերում ու ավերակներում լողացող «Լենինական» հսկա ջերմանավը նշանակալիցում են ավանդույթներով հարուստ Լենինական քաղաքի բնույթն ու համբավը:

«Հայրենիքի ձայն», 12 դեկտեմբերի 1965 թ., № 20.
Պ. Վ. Ս. Նորյան, էջ. ախ., էջ 53:

К. В. СЕХБОСЯН

РЕМЕСЛЕННИЧЕСКИЕ ТРАДИЦИИ И ИХ ПРОЯВЛЕНИЯ В БЫТУ ЛЕНИНАКАНЦЕВ

(Резюме)

Настоящее исследование посвящено этнографическому изучению крупного в прошлом ремесленного, а ныне промышленного центра Армении — Ленинкана.

В XIX в. в Армении, как и всюду, носителями традиционной национальной культуры являлись крестьяне. Но этнографическое изучение городской жизни показывает, что ремесленно-рабочее население сыграло в прошлом значительную роль в развитии национальной культуры, а сегодня оно имеет

огромное влияние на коренное преобразование быта и формирование культуры народа. С этой точки зрения исключительный интерес представляет исторический Кумайри, впоследствии — Александропо́ль, а ныне город Ленинкана Армянской ССР.

Возрождение Александропо́ля и превращение его в ремесленно-промышленный город относится к первой половине XIX в. Начиная с 30-х годов сюда большим потоком, а позднее периодически стекались переселенцы из различных районов Западной Армении, среди кото-

рых было много ремесленников. С их приходом в Александрополь начало бурно развиваться цеховое производство, и уже во второй половине XIX в. он стал значительным ремесленническим центром и, подобно другим городам Закавказья, приобрел важное экономическое значение на Кавказе. К тому же Александрополь являлся важным военно-стратегическим пунктом, где сосредотачивалось большое количество войска, что способствовало развитию торговли. Находясь на главных торговых путях и по соседству с Турцией, александропольские ремесленные изделия экспортировались в Турцию и различные районы Кавказа.

Показательно, что еще в 1853 г., согласно официальным военным отчетам, число важнейших ремесел в Александрополе доходило до 80, а с 1860-ых годов по проценту ремесленников среди всего населения Александрополь занимает первое место среди городов Армении.

Раскрывая сущность амкарств (цехов, *эснафов*), характеризует деятельность и взаимоотношения людей, состоявших в них. Амкарские законы и нормы были направлены на сохранение порядка, регулирование отношений как между членами одного амкарства, так и между различными амкарствами, на обеспечение их жизнедеятельности и общего руководства.

Выходя из различных частей Западной Армении привносили с собой выработанные там обычаи, которые в новых условиях постепенно преобразовывались и в измененном виде укоренялись в быту.

Являясь экономическим и административным центром, Александрополь оказывал заметное влияние на крестьянский быт. Он привлекал крестьянство, часть которого вместе с ремесленничеством постепенно вовлекалось в производство. Складывающийся самобытный ремесленно-рабочий быт и стал основой городского быта.

Уже в дореволюционный период здесь стали возникать промышленные предприятия, однако их бурный рост начался лишь после установления Советской власти в Александрополе (1921 г.). Создание производственных предприятий производилось как на базе ремесленных коопераций, так и путем основания новых промышленных объектов. На этих предприятиях осуществлялось коренное изменение производственного быта рабочих. В результате тех-

нических нововведений повысился культурно-технический уровень рабочего класса, значительно повысился процент специалистов высшей квалификации. Показательно, что в производственном опыте рабочих заводов и фабрик, созданных на базе ремесленных коопераций, вначале сохранялись некоторые устаревшие обычаи, изживание которых происходило здесь сравнительно медленно. На крупных же промышленных предприятиях ремесленническая простойка не играла решающей роли. Ныне стали традициями социалистическое соревнование, движение за коммунистический труд и др.

Коренные преобразования, происшедшие в производстве, оказали решающее влияние на быт и культуру населения. Изживание отсталых обычаев в советский период не происходило стихийно. Здесь применялись различные методы агитационно-разъяснительной работы, как например, небольшие сатирические представления на фургонах в разных кварталах города, агитация работников в красных платках, антирелигиозные выступления, вечера «общественного мнения», массовые парады и спортивные мероприятия, открытые представления с чтением отрывков из народного эпоса «Сасунци Давид», многие из которых являлись как бы прототипом «золотой осени», праздников «цветов» и «песен», ставшими ныне традиционными.

Под влиянием промышленного Ленинграда на быт окрестного сельского населения приобретает общегородские черты. Форма жилища, убранство квартир, досуг крестьян во многом подходит к городской.

Однако до сих пор в общественной и семейной жизни горожан сохраняются некоторые старые обычаи, унаследованные со времен амкарств, но значительно видоизмененные. Особенно они проявляются в свадебных и похоронных обрядах. Этому в немалой степени способствует мешанское «общественное мнение», под влиянием которого сторонники традиционных обычаев склонны скорее к их формальному исполнению. Поэтому задачей этнографического изучения города должно быть не только выявление новых традиций, возникших на основе традиционной национальной культуры, но и научное объяснение и выявление способов изживания вредных обычаев и обрядов.